«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա ՝ Դպրոցին նախապատրաստումը որպես նախադպրոցականի հանրակրթական պահանջ
Նախադպրոցական կարողությունների ձևավորման հիմնահարցը

Հաստատություն՝ Գեղաշեն գյուղի Հեքիաթ մանկապարտեզ

Դաստիարակ՝ Նարինե Մարգարյան

Ղեկավար՝ Ժաննա Ավետիսյան

2023թ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ 2

ԳԼՈՒԽ 1 ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ՊԱՅԱՆՁ, ՀԻՄՆԱԽՆԴՐԻ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ

1.1 Երեխայի դպրոցին նախապատրաստման եզրույթի մեկնաբանությունը հոգեբանական գիտելիքի տիրույթում 5

1.2 Պահանջմունքադրդապատճառային ոլորտի վերլուծությունը հոգեբանական հետազոտություններում 12

1.3 Ավագ նախադպրոցականի դրդապատճառային և ինտելեկտուալ ոլորտների ձևավորման սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները.....17

ԳԼՈՒԽ 2 . ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԻՆՏԵԼԵԿՏՈՒԱԼ ՁԱՐԳԱՑՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ԱԽՏՈՐՈՇՈՒՄԸ

2.1 Հետազոտական աշխատանքի ընտրակազմը և մեթոդիկաների ընտրությունը.....22

Եզրակացություն 26

Գրականության ցանկ 27

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: Դպրոցին նախապատրաստման հիմնախնդիրը, նախադպրոցական կրթության իրականացման սկզբունքները միշտ արդիական են և ենթարկվում են քննարկման բոլոր ժամանակներում: Հայաստանի Հանրապետությունում նախադրոցական տարիքի յուրաքանչյուր երեխա ունի որակյալ նախադրոցական կրթություն ստանալու իրավունք:Նախադպրոցական կրթության համակարգի ուսումնասիրությունն ու արդի վիճակի նկարագիրը թույլ են տալիս առանձնացնել համակարգում առկա որոշակի խնդիրներ:Դաստիրարակները, ծնողները, առաջին դասարանի դասվարները ահազանգում են, որ կան կրթական խնդիրներ՝ իմացական ոլորտի թերի զարգացում, ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաները չեն ցանկանում հաճախել դպրոց, դառնալ աշակերտ:

Նախադպրոցական կրթության ոլորտի փոփոխությունները հիմնականում ուղղված են համակարգի արդիականացմանը և զարգացմանը, ինչը ամրագրված է նաև ՀՀ Կառավարության ծրագրում: Տարվում են աշխատանքներ նախադպրոցական հաստատությունների և մանկավարժական կադրերի վերապատրաստման համակարգի բարելավման համար: Ուսումնական ծրագրերում և երեխաների հետ տարվող կրթադաստիարակչական աշխատանքներում նոր մոտեցումների, նոր մեթոդների ներդրման, նախակրթարանների մանկապարտեզների կառուցման գործում:Նախադպրոցական տարիքը կարևոր ժամանակաշրջան է անձի զարգացման համար:Ավագ նախադպրոցական տարիքից դպրոցական տարիքի անցումը բարեփոխումների համատեքստում ձեռք է բերում նոր սոցիալ_հոգեբանական խնդիրներ:Այս առումով դպրոցական ուսուցման հիմնախնդիրները խոր ուսումնասիրության անհրաժեշտություն ունեն: Նախադպրոցական կրթության օրենքով սահմանված է հետևյալ զարգացման ոլորտները, շարժողական, իմացական, խոսքի և հաղորդակցման,հուզական,անձնային: Ըստ այդ չափորոշիչների առաջ են քաշվում նոր մոտեցումներ: Դրանով էլ պայմանավորված է ուսումնասիրվող թեմայի արդիականությունը:

Հիմնախնդրի մշակվածության աստիճանը: Նախադպրոցական տարիքի երեխաներին դպրոցին պատրաստվելու հիմնախնդրին անդրադարձել են մի շարք հեղինակներ: Մանկության՝ որպես պատմամշակութային սոցիալական ֆենոմենի վերաբերյալ հայտնի են Լ.Ս.Վիգոտսկու, Դ.Բ.Էլկոնինի, Վ.Պ.Զինչենկոյի և ուրիշների

տեսական մոտեցումները[4,11,23,16]: Անձի զարգացման վերաբերյալ տեսական մոտեցումներ են առաջ քաշվել Լ.Ս.Վիգոտսկու, Լ.Ի.Բոժովիչի, Մ.Հ.Լիսինայի կողմից[4,11,8,9,18]:Նախադպրոցական տարիքի երեխաների հոգեկան զարգացման առանձնահատկությունների մասիմ տեսակետներ են ներկայացրել Լ.Ա.Վենգերը, Ա.Սարգսյանը, Դ.Բ.Էլկոնինը[10,6,23]:

Ուսումնասիրության օբյեկտը՝ դպրոցին պատրաստվածության գործընթացն է: **Ուսումնասիրության առարկա է՝** հանդիսանում ավագ նախադպրոցականի դպրոցին պատրաստվածության դրդապատճառային բաղադրիչների և ինտելեկտուալ ոլորտի ձևավորման սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները:

Ուսումնասիրության նպատակն է՝ պարզել ավագ նախադպրոցականի դպրոցին պատրաստվածության մակարդակի և դրդապատճառային ոլորտի առանձնահատկությունները ժամանակակից հանրակրթական անհրաժեշտ պահանջի համատեքստում:

Ուսումնասիրության վարկած՝ ենթադրվում է որ

- Ավագ նախադպրոցականի ինտելեկտուալ և դրդապատճառային ոլորտների միջև առկա է փոխկապակցվածություն, որը պայմանավորված է դպրոցին պատրաստվելուն անհրաժեշտ զարգացվածության մակարդակով:

Ուսումնասիրության խնդիրները՝ հետազոտության նպատակից և վարկածից ելնելով առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝

1.Քննարկել դպրոցին պատրաստվածության եզրույթի տեսական մոտեցումները,

2.Ներկայացնել հիմնախնդրի հետ առնչվող մասնագիտական գրականության տեսական վերլուծությունը,

3.Մեկնաբանել դպրոցին պատրաստվածության անձնային ոլորտը՝որպես գերակա բաղադրիչ,

4.Վերլուծել դպրոցին պատրաստվածության անձնային և սոցիալական դրդապատճառների այն առանձնահատկությունները, որոնք համապատասխանում են ուսման անհրաժեշտությանը և դպրոցականի սոցիալական դերի, կարգավիճակի ձգտմանը,

5. Վերլուծել ավագ նախադպրոցականի պահանջմունքադրդապատճառային ոլորտի առանձնահատկությունները:

6. Ախտորոշել ինտելեկտուալ և դրդապատճառային ոլորտի զարգացվածության մակարդակը:

Ուսումնասիրության մեթոդներն են՝

- Դիտում, զրույց, հարցարան,
- Վ. Բոյկո «Հաղորդակցական հանդուրժողականության ախտորոշման» մեթոդիկա,
- Գ.Վիտցլակ «Դպրոցին նախապատրաստող երեխաների զարգացվածության աստիճանի ախտորոշում» մեթոդիկա,
- Գուտկինա «Տնակ» մեթոդիկա:

Պաշտպանությանը ներկայացվող դրույթները.

1. Ավագ նախադպրոցական տարիքում դպրոցին պատրաստվածությունը տևական և բազմակողմանի հետազոտության խնդիր է: Որպես հետազոտության հիմնախնդիր, այն ներկայացնում է պատրաստվածության որոշակի համակարգ՝ինտելեկտուալ,անձնային և դրդապատճառային:
2. Դրդապատճառային պատրաստվածության ձևավորվածությունը կարևորագույն բաղադրիչ է, որը հիմք է հանդիսանում դպրոցում ուսումնական հաջողության հասնելու համար:
3. Երեխաների ինտելեկտուալ և դրդապատճառային ոլորտի պատրաստվածության ախտորոշումը հաստատեց ոչ բավարար զարգացման մակարդակի մասին, որը պահանջում է շտկողական աշխատանքի իրականացում

Հետազոտության տեսական և գործնական նշանակությունը: Հետազոտության տեսական նշանակությունը այն է որ՝ստացված արդյունքները հնարավորություն են տալիս ընդլայնելու նախադպրոցականների պատրաստվածության հիմնախնդրի վերաբերյալ տեսական մոտեցումները: Գործնական նշանակությունը այն է որ՝ տվյալները, ստացված արդյունքները կարող են օգտագործվել դաստիարակների, ծնողների կողմից:

ԳԼՈՒԽ 1. ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋ, ՀԻՄՆԱԽՆԴՐԻ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ

1.1 Երեխայի դպրոցին նախապատրաստման եզրույթի մեկնաբանությունը հոգեբանական գիտելիքի տիրույթում

Մանկապարտեզը կրթության առաջին աստիճանն է, որտեղ երեխան ստանում է բարոյականության նախնական դասերը, ձեռք բերում մեծահասակների և հասակակիցների հետ շփման փորձ, ինքնավստահություն, ուսուցման գործընթացի նախնական կարողություններ, բացահայտում իր ստեղծագործական կարողությունները խաղերի մեջ և խմբային աշխատանքում: Նախադպրոցական կրթությունը Հայաստանի Հանրապետությունում շարունակական կրթության համակարգի սկզբնական բաղկացուցիչն է[1]: Նախադպրոցականների կրթական համալիր ծրագիրը կազմված է նախադպրոցական կրթության չափորոշիչների հիման վրա՝ այդ տարիքի երեխաների դաստիարակության և ուսուցման հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: Անձի ձևավորման մասին փաստացի կարելի է խոսել 3 տարեկանից սկսած, երբ երեխան ինքն իրեն դիմում է ոչ թե անունով, այլ անձնական դերանունով: Սակայն դեռևս նրա անձի մի շարք ոլորտներ, օրինակ՝ ինքնագնահատականը, ներքնայնացված չեն, որի համար երեխան անընդհատ փորձում է իրեն ճանաչել հիմնականում մեծահասակների արձագանքներում[2]:
Այսպիսով՝ երեխան պատճենելու է մանկավարժի վարքը և ծնվելու է նրա բարոյականության սկիզբը: Մյուս կողմից էլ նախադպրոցականների իրավական դաստիարակության անհրաժեշտությունը բխում է երեխաների գիտակցված վարքագծի ձևավորումից, որը կարևոր է սեփական «ես»-ի ձևավորման առումով: Վերոնշյալ գործոններով էլ պայմանավորված է նախադպրոցականի իրավաբարոյական դաստիարակության նպատակների ու խնդիրների ուսումնասիրման արդիականությունը: Նախադպրոցականի դաստիարակության համակարգում առաջնային նշանակություն է տրվում երեխայակենտրոն ուսուցմանն ու դաստիարակությանը: Երեխայի համար մեծագույն նպատակ են դառնում նաև մեծահասակների կողմից խրախուսանքի արժանանալը, ընդունված և սիրված լինելը և պատժից խուսափելը: Կարևորվում են նաև նախադպրոցականների դաստիարակության շեշտադրումները: Մանկավարժության աջակցությունը մեկնաբանվում է որպես օգնություն

[1] Լ. Մանուկյան և ուրիշներ, Մանկապարտեզի ավագ խմբի կրթական համալիր ծրագիր, Երևան, 2008, էջ 3:
[2] Слободчиков Б. И., Исаев Е. И., Основы психологической антропологии. Психология развития человека: Развитие субъективной реализации в онтогенезе: Учебное пособие для вузов,. М., Школьная пресса, 2000, с. 416.

երեխային՝ լուծելու իր անձնային խնդիրները՝ կապված ֆիզիկական և հոգեբանական առողջության, սոցիալական ու տնտեսական կարգավիճակի, ուսումնադաստիարակչական գործընթացում առաջընթացի, նախադպրոցական կանոնների կատարման, միջանձնային հաղորդակցման հետ:

Նախադպրոցական տարիքի երեխայի ողջ կենսագործունեությունը ուղեկցվում է բուռն հուզականությամբ: Երեխայի մեջ արթնանում է նախաձեռնողականությունը, որը տանում է դեպի երեխայի ինքնահաստատումը տարբեր գործունեությունների դրսևորման մեջ: Կազմավորվում է երեխայի ինքնագիտակցությունը, որում ինքնագնահատականը մեծ մասամբ կախված է արտաքին գնահատականից: Այս տարիքում տեղի է ունենում իրար հակասող, անձի ձևավորման համար շատ կարևոր երկու գործընթաց՝ սերտ հուզական կապի մեջ գտնվող միջավայրի նմանակում /մանկական էմպատիայի դրսևորում/ և ինքնուրույնության ու ակտիվ ինքնաճանաչման ձգտում /ամեն բան ինքնուրույն անելու ցանկություն/: Առաջին գործընթացում երեխան ձգտում է ձուլվել միջավայրին, հատկապես մեծահասակների՝ այն ավելի լավ յուրացնելու համար, իսկ երկրորդում փորձում է առանձնացնել, անջատել իր «ես»-ը միջավայրից[3]:

Կրթական համալիր ծրագիրը երեխաների իրավաբարոյական դաստիարակության առումով ընդգծում է դաստիարակչական միջավայրի մեծագույն խնդիրը, որ պետք է նպաստի այս երկու գործընթացների հավասարաչափ բավարարմանը: Այսպիսով, նախադպրոցականների կրթական համալիր ծրագրում իրավաբարոյական դաստիարակությունը ռազմավարական առումով դիտարկվում է երեխաների նմանակման մեխանիզմի հզոր ակտիվացմամբ, դիտողականության զգայունակության բարձրացմամբ, երեխայի դաստիարակման ռազմավարությամբ: Ծրագրում առաջարկվող հիմնական սկզբունքն այն է, որ մեծահասակը իր ողջ էությամբ չխանգարի երեխայի պոտենցիալների ակտիվացմանը, ստեղծի հուզական ապահով ու ընդունվածության մթնոլորտ և սեփական անձով օրինակ ծառայի երեխայի անձի ձևավորման համար: Այս առումով կարևոր է նաև ծնողների դերակատարումը:

Ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության ռեալ նպատակը հուզականորեն կայացած, արտաքին աշխարհին համարժեք արձագանքող, ներդաշնակ զարգացած երջանիկ երեխայի ձևավորումն է:

Դաստիարակության գերակա ուղղությունն է երեխայի անձի զարգացումը, որը իրենից ներկայացնում է ինքնահաստատման, ինքնաիրացման և ինքնագնահատման գործընթաց:

Ավագ նախադպրոցական տարիքում դաստիարակության նպատակը հուզականորեն կայացած, աշխարհին դրական վերաբերվող, ինքնուրույն և ստեղծագործաբար մտածող

[3] Кулагина И. Ю., Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет). М.: Изд.-во УРАО, 1997, с.176.

երեխայի ձևավորումն է: Դաստիարակության խնդիրները պայմանականորեն բաժանվում են ավանդական և ժամանակակից խնդիրների:

Ավանդական խնդիրներն են՝

- ֆիզիկական դաստիարակությունը,
- մտավոր դաստիարակութունը,
- բարոյական դաստիարակությունը,
- աշխատանքային դաստիարակությունը
- էկոլոգիական դաստիարակութունը,
- գեղագիտա-գեղարվեստական դաստիարակությունը,
- ուսուցման կազմակերպումը (ուսուցումը դիտվում է որպես ուսուցմամբ կազմակեերպվող դաստիարակության գործընթացը):

Նախադպրոցական տարիքը կարևորագույն շրջան է անձի կայացման և բնականոն զարգացման համար, որը մեծապես կախված է երեխայի շրջապատող միջավայրից: Ընտանիքից բացի նախադպրոցականի անձի զարգացման մյուս կարևոր միջավայրն է նախակրթարանը, որտեղ անհրաժեշտ է ստեղծել այնպիսի հոգեբանամանկավարժական մթնոլորտ, որում կխթանվեն և կզարգանան նախադպրոցականի դեռևս նոր ձեռք բերած անձնային նորագոյացությունները՝ ինքնուրույնություն, հուզական ոլորտի դոմինանտում վարքային և դրդապատճառային ոլորտներում, անձի ինտեգրված և ամբողջական կեցություն և այլն: Նախադպրոցական տարիքն ապահովում է երեխայի ընդհանուր զարգացումը, որը հետագայում ծառայում է որպես հիմք՝ մասնագիտական գիտելիքներ ձեռք բերելու և տարբեր տեսակի գործունեություն ծավալելու համար: Այն միաժամանակ հնարավորություն է տալիս պահպանելու և ամրապնդելու երեխայի ֆիզիկական ու հոգևոր առողջությունը, ապահովում ներդաշնակ զարգացում: Այս առումով նախադպրոցականի դաստիարակության ռազմավարությունը հենվում է մանկավարժության աջակցության վրա:

Դպրոցին նախապատրաստումը ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխայի մտավոր զարգացման համակարգային բնութագիր է, որը ներառում է կարողությունների և հատկությունների ձևավորում, որոնք թույլ են տալիս նրան կատարել կրթական գործունեություն, ինչպես նաև ուսանողի սոցիալական դիրքի ընդունում: Սա երեխայի (67

տարեկան) հոգեբանական զարգացման մակարդակն է, որն անհրաժեշտ և բավարար է հասակակիցների խմբում դպրոցական ծրագրի յուրացման համար[45]:

Դպրոցական պատրաստվածությունը ընկալվում է որպես երեխայի մտավոր զարգացման անհրաժեշտ և բավարար մակարդակ՝ հասակակիցների խմբում սովորելու պայմաններում դպրոցական ծրագրի յուրացման համար[6]:

«Դպրոցին նախապատրաստում» եզրույթի մեկնաբանման մոտեցումները տարբեր են հոգեբանական գիտելիքում: Տարբերակվում են հետևյալ մոտեցումները.

1. Մանկավարժական

Դպրոցում դասավանդման համար անհրաժեշտ հմտությունները և կարողությունները ձևավորված են: Մոտեցումը հիմնված է այն մտքի վրա, որ 5-6 տարեկան երեխաներն ունեն բավականաչափ բարձր ինտելեկտուալ, ֆիզիկական և մտավոր կարողություններ՝ առաջին դասարանի ուսումնական ծրագրի մի մասը (մաթեմատիկա, գրագիտություն) յուրացնելու համար: Սա թույլ է տալիս նրանց բարելավել իրենց պատրաստությունը դպրոցական կրթության համար:

2. Հոգեբանական

Նախադպրոցականի դպրոցին նախապատրաստվելու համար անհրաժեշտ են ճանաչողական հետաքրքրությունների զարգացման որոշակի մակարդակ, նոր սոցիալական դիրք ընդունելու պատրաստակամություն, ինքնագնահատական, միջնորդավորված դպրոցական մոտիվացիայի առկայություն (սովորելու ցանկություն), ինտելեկտուալ ոլորտի բավարար զարգացում, հաղորդակցության մակարդակ, կամավոր վարքագիծի առկայություն, որը համապատասխանում է ժամանակակից դպրոցի պահանջներին[7]: Այս մոտեցման մեջ հատկապես կարևոր է մոտիվացիոն ոլորտի զարգացումը: Երեխայի ճանաչողական կարիքի և նրա համար հասանելի սոցիալական հարաբերությունների համակարգում որոշակի տեղ զբաղեցնելու ցանկության համակցության արդյունքում, որում մեծահասակի հետ շփումը տեղի է ունենում նոր մակարդակով, առաջանում է հատուկ անձնական նոր ձևավորում. «աշակերտի ներքին դիրքը»: Այն ներկայացնում է երեխայի նոր վերաբերմունքն իր, հասարակության և իրեն շրջապատող աշխարհի նկատմամբ և թույլ է տալիս նրան ավելի հաջող ներգրավվել կրթական գործընթացում: Դա արտահայտվում է

---

[4] Гуткина Н. И. Психологическая готовность к школе. 4-е изд., перераб. и дополн. СПб.: Питер, 2004, с.
[5] -25.
[6] Большой психологический словарь / под редакцией Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. – М.: ПраймЕврознак, 2003, с.495.
[7] Кравцова Е.Е., Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. – М.: Педагогика, 1991, с.18.

սովորողի կամավոր վարքագծի իրականացման, գիտակցման ձևավորման և նպատակների իրագործման մեջ[8]:

Դպրոցին նախապատրաստումը ներառում է պատրաստակամություն՝ անձնային, մտավոր և կամային:

Անձնային պատրաստականության բաղադրիչներն են.

- Մոտիվացիոն պատրաստակամություն - սոցիալական դրդապատճառների ձևավորում (սոցիալական ճանաչման անհրաժեշտություն, սոցիալապես նշանակալի կարգավիճակ ձեռք բերելու ցանկություն), ինչպես նաև կրթական և ճանաչողական դրդապատճառների ձևավորում և գերակայություն,
- Ինքնագնահատականի և ինքնագիտակցության ձևավորում - երեխայի գիտակցումն իր ֆիզիկական հնարավորությունների, հմտությունների, փորձառությունների առումով, ինչպես նաև իր ձեռքբերումներն ու անձնական որակները գնահատելու կարողությունը,
- Հաղորդակցական պատրաստակամություն - երեխայի պատրաստակամությունը ուսուցչի և հասակակիցների հետ կամավոր և արդյունավետ հաղորդակցվելու համար, կրթական գործունեության համատեքստում, հաղորդակցական նախաձեռնության առկայությունը,
- Զգացմունքային հասունություն - երեխայի կողմից իր զգացմունքների արտահայտման սոցիալական նորմերի յուրացումը, իմպուլսիվ ռեակցիաների բացակայությունն, ավելի բարձր զգացմունքների ձևավորումը՝ էսթետիկ (գեղեցկության զգացում), ինտելեկտուալ (գիտելիքի բերկրանք), բարոյական: Ինտելեկտուալ պատրաստականությունը ներառում է.
- Ճանաչողական պատրաստականություն - անցում կոնցեպտուալ ինտելեկտին, հիմնական մտ ավոր գործողությունների յուրացում (համեմատություն, վերլուծություն, սինթեզ, ընդհանրացում, դասակարգում, վերացականում), ներքին գործելու կարողություն, երևույթների պատճառահետևանքային ընկալում, որոշակի գիտելիքների, գաղափարների առկայություն և հմտություններ:
- Խոսքի պատրաստակամություն - խոսքի բառային, հնչյունաբանական, քերականական, շարահյուսական, իմաստային ասպեկտների ձևավորում. խոսքի անվանական, ընդհանրացնող, պլանավորող և կարգավորող գործառույթների զարգացում. խոսքի տարբեր ձևերի ձևավորում և զարգացում (մենախոսական – երկխոսական, արտաքին - ներքին),

[8] Степанова М.А., Готовность к школьному обучению // в сборнике Российская педагогическая энциклопедия. В 2-х томах, место издания Большая Российская энциклопедия Москва, 1993, Т. 1, с.26.

- ընկալման, հիշողության, ուշադրության և երևակայության զարգացում - ընկալման իրազեկում, զգայական ստանդարտների համակարգի և համապատասխան ընկալման գործողությունների օգտագործում. հիշողության և ուշադրության ավելի մեծ միջնորդություն, զգայական շարժողական համակարգման և նուրբ շարժողական հմտությունների զարգացում:

Ուժեղ կամային պատրաստականության բաղադրիչներն են.

- Կամքի ոլորտում պատրաստականություն - նպատակներ դնելու և նպատակներ պահպանելու ունակություն, կամային ջանքեր գործադրելու ունակություն, դրդապատճառների ենթակայություն: Կամքի զարգացումը երեխայի կարողությունն է կառուցելու իր վարքն ու գործունեությունը սահմանված կանոններին համապատասխան, առաջարկվող մոդելների համաձայն գործողությունների իրականացումը, դրանց վերահսկումն ու ուղղումը:
- Դպրոցում հոգեբանական պատրաստվածության ձևավորում. Նախադպրոցական տարիքի ավարտին նկատվում է հոգեբանական այն որակների և հատկությունների ինտենսիվ զարգացում, որոնք ապահովում են դպրոցի համար հոգեբանական պատրաստվածության ձևավորումը[9]:

Նախադպրոցական տարիքի առաջատար գործունեությունը դերային խաղ է, որի ընթացքում ձևավորվում և համախմբվում են կարևոր հոգեբանական որակներ և հատկություններ: Խաղային գործունեության շրջանակներում փոխվում է երեխայի դիրքը շրջապատող աշխարհի նկատմամբ և ձևավորվում է նրա տեսակետի համաձայնեցումը այլ հնարավորների հետ (դեկենտրոնացում), ինչը նպաստում է մտածողության զարգացմանը: Խաղի դերի ընդունման և դրա իրականացման արդյունքում երեխան սովորում է բացահայտել կանոնները և հետևել դրանց, ինչը, իր հերթին, ապահովում է անցում դեպի նրանց վարքագծի գիտակցված և կամավոր վերահսկողություն[9]:

Ի. Յու. Կուլագինան դպրոցին նախապատրաստում եզրույթը ներկայացնում է երկու ասպեկտով՝ անձնական (մոտիվացիոն) և ինտելեկտուալ պատրաստվածություն դպրոցի համար, որոնք դրսևորվում են մոտիվացիոն, կամավոր, ինտելեկտուալ և խոսքի ոլորտների զարգացման մեջ: Երկու ասպեկտներն էլ կարևոր են երեխայի ուսումնական գործունեության հաջող ընթացքի, ինչպես նաև նոր պայմաններին արագ հարմարվելու, հարաբերությունների նոր համակարգ անցավ մուտք գործելու համար[10]:

---

[9] Степанова М.А., Готовность к школьному обучению // в сборнике Российская педагогическая энциклопедия. В 2-х томах, место издания Большая Российская энциклопедия Москва, 1993, с. 45. [9] Венгер Л. А. Готов ли ваш ребёнок к школе /Л. А. Венгер; под ред. Т.Д. Марцинковская. — М.: Знание, 1994, с. 19.

[10] Кулагина И.Ю. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений, М.: ТЦ Сфера. – 2001, с.132.

Իր տեսական աշխատանքներում Լ.Ի. Բոժովիչը հիմնական շեշտը դրել է երեխայի անհատականության ձևավորման գործում մոտիվացիոն ոլորտի կարևորության վրա: Դպրոցական պատրաստվածությունը դիտարկվում էր նույն տեսանկյունից, այսինքն՝ ամենակարևորը մոտիվացիոն գործոնն էր: Բացահայտվել են ուսուցման շարժառիթների երկու խումբ՝ ուսուցման լայն սոցիալական դրդապատճառներ կամ դրդապատճառներ՝ կապված այլ մարդկանց հետ հաղորդակցվելու երեխայի կարիքների հետ, նրանց գնահատման և հաստատման, սոցիալական հարաբերությունների հասանելի համակարգում որոշակի տեղ զբաղեցնելու սովորողի ցանկությունների հետ[11]:

Դպրոցին նախապատրաստվելու պատրաստակամության խնդրին ուսումնասիրության գործում զգալի ներդրում է ունեցել Լ.Ս. Վիգոտսկի. Նախ պետք է նշել, որ Լ.Ս. Վիգոտսկին չի առանձնացրել դպրոցական կրթությունը զարգացման նախորդ փուլից: Հենց նախադպրոցական տարիքում են ձևավորվում դպրոցում սովորելու նախադրյալները՝ պատկերացումներ թվի, քանակի, բնության և հասարակության մասին, այս ընթացքում նկատվում է մտավոր գործառույթների ինտենսիվ զարգացում՝ ընկալում, հիշողություն, ուշադրություն, մտածողություն: Մտավոր գործառույթների զարգացման մակարդակը միայն նախապայման է դպրոցական կրթության համար: Նրա հաջողությունը պայմանավորված է նրանով, թե ինչպես է կառուցվում ուսումնական գործընթացը՝ հիմնվելով այս նախադրյալների վրա:

Մեկնաբանելով ավագ նախադպրոցականի դպրոցին նախապատրաստման եզրույթը՝ հետազոտողների մեծամասնությունը որպես հիմնական գործոն առանձնացնում է մտավոր գործընթացների կամայականությունը: Իրականում խոսքը նրանց մտավոր գործընթացները կառավարելու ունակության մասին է: Մեծ թվով հետազոտություններ նվիրված են սովորելու պատրաստականությանը, երեխայի մտավոր զարգացման համապատասխանության տեսանկյունից ուսուցման բովանդակությանը, մեթոդաբանությանը և պայմաններին: Սովորելու պատրաստականությունը որոշվում է, մի կողմից, մարմնի և հոգեկանի զարգացման գենետիկական ծրագրերով, մյուս կողմից՝ երեխայի նախկին կենսապայմաններով, անհատապես կուտակված փորձով և գիտելիքներով:

[11] Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка: изучение мотивации поведения детей и подростков, М.: Академия, 1990, с. 23-24:

1.2 Պահանջմունքաղրդապատճառային ոլորտի վերլուծությունը հոգեբանական հետազոտություններում

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ ուսուցման մոտիվացիան շարունակում է մնալ ժամանակակից կրթական համակարգի հրատապ խնդիր: Հասարակությունը պահանջում է ակտիվ ներգրավվածություն սովորելու գործում: Ուստի մոտիվացիան պետք է հնարավորինս արդյունավետ լինի արդեն մանկապարտեզում:

Մինչև նախադպրոցական տարիքի ավարտը երեխայի և մեծահասակների միջև պետք է լինի հաղորդակցության այնպիսի ձևեր, ինչպիսիք են արտահրավիճակային և անձնական հաղորդակցությունը[12]: Անձնական պատրաստականությունը դպրոցին ներառում է նաև որոշակի վերաբերմունք սեփական անձի նկատմամբ: Արդյունավետ ուսումնական գործունեությունը ենթադրում է երեխայի համարժեք վերաբերմունք իր կարողություններին, աշխատանքի արդյունքներին, վարքագծին, այսինքն՝ ինքնագիտակցության զարգացման որոշակի մակարդակ[13]:

Նախադպրոցականների մոտիվացիան երեխայի հոգեբանական պատրաստվածությունն է դպրոցին: Դրական մոտիվացիան խթան է, որը որոշում է հետագա ուսումնական գործունեության համար դրական արդյունքի հասնելը: Հոգեբաններն ու մանկավարժները նշում են, որ այսօրվա նախադպրոցականները մոտիվացիայի հետ կապված մի շարք խնդիրներ ունեն՝ սահմանափակ դերային խաղեր, ինքնագնահատականի, սիրո և անվտանգության զգացման չբավարարված կարիքներ, նախադպրոցականների անբավարար ներգրավվածություն երեխաների և մեծահասակների հետ հարաբերություններում:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտիվացիայի արդյունավետ զարգացումը, ըստ հոգեբանների, ներառում է մի քանի ոլորտներ.

- ծնողների, հասակակիցների, մանկավարժների հետ երեխայի հարաբերությունների համակարգի բարելավում,
- կրթական գործունեության նախադրյալների զարգացման խթանում,
- առաջատար հոգեբանական կարողությունների ձևավորում և զարգացում (պլանավորում, վերլուծություն, արտացոլում),
- դպրոցական գործունեության նկատմամբ դրական հուզական վերաբերմունքի համար բոլոր պայմանների ստեղծում:

[12] Лисина М.И., Проблемы онтогенеза общения, М.: Педагогика, 1986, с. 45.

[13] Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе: Руководство практического психолога, М.: Академический проспект, 2000, с. 211.

Նախադպրոցականների մոտիվացիայի զարգացումը միայն նախադպրոցական տարիքի մասնագետների խնդիր չէ: Ծնողները նույնպես պետք է ակտիվորեն ներգրավվեն այս գործընթացում: Իդեալական է, եթե երեխան հավելյալ ունենա վաղ ուսուցման դրական փորձ և բարձր նպատակային որակյալ օգնության հնարավորություն:

Դրական մոտիվացիան ունի զարգացման մի քանի հիմնական պայման.

հարստացում, խաղային սյուժեների գաղափարների ընդլայնում,

- նախադպրոցական երեխայի գիտելիքների կարիքի բավարարում,
- նախադպրոցական երեխայի կարիքների բավարարում հասակակիցների և մեծահասակների հետ շփման մեջ,
- բարդ և քայլ առ քայլ հոգեբանական և մանկավարժական ախտորոշում,
- ծնողների, մանկավարժների մոտ երեխայի հուզական գործունեության զարգացում.
- ուսումնական գործընթացում արդյունավետ իրավիճակների ստեղծում:

Այս պայմանները պետք է արդյունավետորեն լուծեն մոտիվացիայի հետ կապված վերը նշված խնդիրները: Երեխան պետք է զարգացնի սովորելու շարժառիթները, սոցիալական դիրքը, ինքնահարգանքի կարիքը, անվտանգությունը և սովորելու նկատմամբ վերաբերմունքի բնավորությունը:

Մոտիվացիայի զարգացումը չպետք է քայլ առաջ լինի սովորելուց: Դրա հետ պետք է գնա զուգահեռ, անբաժանելի: Նախադպրոցական տարիքի երեխայի կրթական գործունեությունը պետք է լինի բազմազան: Մոտիվացիայի ձևավորման առաջատար ուղիներից մեկը դիդակտիկ խաղերն են լինելու: Դժվար առաջադրանքները կունենան նաև մոտիվացիոն գործառույթներ: Պահանջվում են ստեղծագործական առաջադրանքներ: Նախադպրոցականի մոտիվացիայի ձևավորման գործընթացին պետք է «մասնակցեն» հեքիաթային կերպարները, և անհրաժեշտ է գունեղ վիզուալիզացիա: Առաջադրանքների բովանդակությունը և ձևակերպումը պետք է հետաքրքրեն երեխային: Նախադպրոցական տարիքի երեխաները պետք է սովորեն համագործակցել և մրցել, դա պետք է խթանվի նրանց մեջ:

Դրական մոտիվացիայի համար երեխան պետք է զգա իր ներուժի իրացումը, ստանա իր իրական արդյունքները: Ծնողները և դաստիարակները պետք է օգնեն և սովորեցնեն երեխային հաղթահարել վախը, առաջխաղացումներ տան հաջողության համար («դու հաջողության կհասնես»), բարձր գնահատական տան: Նրանք կարող են կապել անձնական բացառիկությունը («միայն դուք կարող եք դա անել»), բարձրացնել մոտիվացիան («մեզ սա պետք է ...»):

Մանկապարտեզում սովորելու դրական մոտիվացիան, դրա ինտեգրված զարգացումը հետագա հաջող կրթության պայման են: Երեխան պետք է ակտիվ լինի, շփվի ծնողների, հասակակիցների հետ և լինի ուսուցչի ազդեցության տակ: Սա ոչ միայն այսօրվա կրթության կարիքն է, այլև յուրաքանչյուր երեխայի՝ որպես մարդ:

Սոցիալական զարգացման գործոնների շարքում առանձնահատուկ տեղ է գրավում մատաղ սերնդի դաստիարակության համակարգը: Հասարակությունը հաստատությունների միջոցով ունենում է զանգվածային, կոլեկտիվ, խմբային և անհատական ազդեցություն յուրաքանչյուր երեխայի վրա: Երեխայի անհատականության սոցիալական զարգացումը տեղի է ունենում տարբեր գործոնների ազդեցության տակ: Ծնողների մանկավարժական մշակույթը նախադպրոցական տարիքի երեխաների հոգևոր և բարոյական զարգացման, դաստիարակության և սոցիալականացման ամենաարդյունավետ գործոններից մեկն է:

Պահանջմունքադրդապատճառային վերլուծություններում հոգեբանները առանձնացնում են նախադպրոցականների վրա տարբեր գործոնների ազդեցությունը: Ա. Վ. Մուդրիկը նույնացնում է գործոնների մի քանի խմբերի ազդեցություն ոչ միայն նախադպրոցականների, այլև առհասարակ մարդկային սոցիալականացման վրա՝ պահանջմունքներից ելնելով: Այս գործոններն են.

- մակրո գործոններ՝ աշխարհը, մոլորակը, տարածությունը, զանգվածային հաղորդակցության միջոցներ, տարածաշրջանային և էթնոմշակութային պայմաններ,
- միկրոգործոններ՝ կրոնական կազմակերպություններ, սոցիալականացման ինստիտուտներ (նախադպրոցական կրթական կազմակերպություն, ընտանիք, դպրոց, համալսարան, կոլեկտիվ), ենթամշակույթ և հասակակիցների խումբ[14]:

Այս գործոնների ներգործումը առաջացնում է մի շարք հակադրություններ երեխայի սոցիալական և անհատական զարգացման գործընթացում:

Ժամանակակից արդիականացված հասարակություններում կա սոցիալական ինստիտուտների մի ամբողջ համակարգ՝ հասարակության անդամների որոշակի խմբերի կողմից սոցիալական գործառույթների կատարման կայուն ձևեր, ինչպես նաև նույն նպատակների համար ծագած և ստեղծած կազմակերպությունների մի շարք:

Դաստիարակությունը, ինչպես ցանկացած սոցիալական ինստիտուտ, ունի որոշակի բաղկացուցիչ տարրեր, որոնցից յուրաքանչյուրը հայտնվում է քիչ թե շատ ձևավորված տեսքով: Տարրերից յուրաքանչյուրը, լինելով համընդհանուր, որոշակի առանձնահատկություն ունի ընտանեկան, սոցիալական, դաստիարակության գործընթացում:

[14] Мудрик А.В., Социальная педагогика, под ред. В.А. Сластенина. — М.: Академия, 2002, с. 52.

Դաստիարակության *առաջին* բաղկացուցիչ տարրը. դաստիարակությունը սոցիալական կյանքում ունի որոշակի գործառույթներ, ինչպես բացահայտ (ընկալվում և նույնիսկ ձևակերպվում է հասարակության, պետության, սոցիալական խմբերի և անհատների կողմից), այնպես էլ թաքնված (թաքնված, անգիտակից, չձևակերպված):

Դաստիարակության ամենատարածված բացահայտ գործառույթները հետևյալն են.

- հասարակության անդամների համեմատաբար նպատակային զարգացման և մի շարք կարիքների բավարարման համար պայմանների համակարգված ստեղծում, որոնք կարող են իրականացվել ինչպես ընտանիքում իրականացվող դաստիարակության գործընթացում, այնպես էլ սոցիալական այլ ինստիտուտներում,
- հասարակության գործունեության և կայուն զարգացման համար անհրաժեշտ «մարդկային կապիտալի» պատրաստում, որը բավականաչափ համարժեք է հասարակության մշակույթին և հեռանկարներին,
- հասարակական կյանքի կայունության ապահովում մշակույթի փոխանցման միջոցով, դրա շարունակականության և նորացման խթանմամբ, հասարակության անդամների գործողությունների պատշաճ կարգավորում սոցիալական հարաբերությունների շրջանակներում, այսինքն ապահովում, որ դրանք կատարեն ցանկալի գործողություններ և անցանկալի պատժամիջոցների նկատմամբ բացասական պատժամիջոցներ կիրառեն,
- անդամների ձգտումների, գործողությունների և հարաբերությունների ինտեգրման խթանում,
- հասարակության տարբեր խմբերի շահերի հարաբերական ներդաշնակում,
- հասարակության ներքին համախմբման անհրաժեշտ պայմանների ապահովում:

Դաստիարակության *երկրորդ* բաղադրիչը ռեսուրսներն են՝ կազմակերպությունները և խմբերը, որոնք անհրաժեշտ են երեխաների դաստիարակության իրականացման համար: Ռեսուրսները ներառում են նաև դաստիարակության գործընթացում փոխանցված արժեքները, սարքավորումները, ուսումնական նյութերը, ընտանիքի եկամուտները և այլն:

Երրորդ տարրը ներառում է դաստիարակության իրականացման համար անհրաժեշտ սոցիալական դերերի ամբողջությունը, օրինակ՝ ծնողները, որոնք իրագործում և ապահովում են երեխայի անձնային աճն ու զարգացումը: Ընտանեկան միկրոսոցիումի առանձնահատկությունները կարող են լինել ոչ միայն սոցիալական կայունացնող գործոն նախադպրոցականի զարգացման գործընթացում, այլև կարողեն հանդես գալ նաև որպես բացթողումներ:

Ընտանեկան իրավիճակը, միջավայրը ապահովում են պայմանների ամբողջություն (բարենպաստ կամ անբարենպաստ) նախադպրոցականի սոցիալական զարգացման համար: Սոցիալ-անձնային զարգացումը ենթադրում է մի շարք պայմանների ապահովում.

- նպաստել երեխաների անհատականության դրսևորմանը,
- երեխայի գործունեության դաշտում ստեղծել ազատություն,
- ապահովել երեխաների անկախությունը, ինչը ազդում է նրանց ընդհանուր հարմարվողականության վրա:

Երկրորդ պայմանը երեխայի զարգացումն է որոշակի նշանային-խորհրդանշական միջավայրում (այսինքն՝ երեխայի շփումը իր հասակակիցների հետ և մեծահասակների հետ): Երեխաների գիտակցության ձևավորումը կախված է նրանց հետ հաղորդակցության բնույթից և ձևերից: Մեծահասակները կարողանում են մտածելակերպ ստեղծել երեխայի համար «տեսանելի» ձևով, այլ կերպ ասած նրա համար հասկանալի ձևով: Պարզապես մեծահասակ անձը համատեղ իրադրության մեջ պայմաններ է ստեղծում երեխայի տեղեկացվածության համար:

Պահանջմունքադրդապատճառային ոլորտի վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ պետք է հաշվի առնել երեխայի հետաքրքրությունների շրջանակը, մեծ տեղ հատկացնել խաղերին, խաղերի ժամանակ երեխային ապահովել մեկ խաղընկերով, խուսափել անհանգիստ և աղմկոտ ընկերներից, պաշտպանել երեխային ավելորդ հոգնածությունից, որը հանգեցնում է ինքնավերահսկողության նվազման, երեխային հնարավորություն ընձեռել ծախսել էներգիան: Օգտակար են ամենօրյա ֆիզիկական ակտիվությունը մաքուր օդում, երկարատև զբոսանքը, վազքը, սպորտային վարժությունները, խաղերը, երեխայի վարքային դժվարությունները մշտապես հաշվի առնելը կարևոր է:

1.3 Ավագ նախադպրոցականի դրդապատճառային և ինտելեկտուալ ոլորտների ձևավորման սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները

Նախադպրոցականի դրդապատճառային և ինտելեկտուալ ոլորտների ձևավորման սոցիալ-հոգեբանական զարգացման հայեցակարգին անդրադարձել են տարբեր հետազոտողներ:

Դպրոցին ավագ նախադպրոցականի ինտելեկտուալ պատրաստվածությունը ենթադրում է նաև երեխայի մոտ որոշակի հմտությունների ձևավորում: Առաջին հերթին դրանք ներառում են ուսումնական առաջադրանքն առանձնացնելու և այն գործունեության ինքնուրույն նպատակի վերածելու կարողությունը: Նման գործողությունը դպրոց ընդունող երեխայից պահանջում է զարմանալու և իր նկատած առարկաների նմանությունների ու տարբերությունների պատճառները և դրանց նոր հատկությունները փնտրելու կարողությունը[15]:

Ինտելեկտուալ ոլորտի ձևավորումը ենթադրում է նաև երեխայի նախնական հմտությունների ձևավորում կրթական գործունեության ոլորտում, մասնավորապես՝ ուսումնական առաջադրանքն առանձնացնելու և այն գործունեության ինքնուրույն նպատակի վերածելու կարողություն: Դպրոցում սովորելու ինտելեկտուալ պատրաստակամության զարգացումը ենթադրում է տարբերակված ընկալում, վերլուծական մտածողություն (երևույթների միջև հիմնական հատկանիշներն ու կապերը ըմբռնելու ունակություն, օրինակը վերարտադրելու ունակություն), իրականությանը ռացիոնալ մոտեցում (երևակայության դերի թուլացում), գիտելիքի նկատմամբ հետաքրքրության առաջացում, լսողությամբ խոսքի տիրապետում և սիմվոլներն հասկանալու և օգտագործելու կարողություն, ձեռքերի նուրբ շարժումների և տեսողականշարժողական համակարգման զարգացում: Պետք է զարգացնել հետաքրքրասիրությունը, նոր բաներ սովորելու ցանկությունը, ապահովել զգայական զարգացման բարձր մակարդակ, հիշողության, խոսքի, մտածողության, երևակայության, այսինքն բոլոր մտավոր գործընթացների զարգացում[16]:

Ավագ նախադպրոցականի պարապմունքների ընթացքում առաջացած տեսական և գործնական հիմնահարցերից են երեխայի մտավոր զարգացմանն առնչվող հարցերը, մասնավորապես գործնական բնույթի քայլերը, որոնք առաջին հերթին վերաբերում են խաղերին: Դրա համար կան տարբեր եղանակներ ու մեթոդներ, որոնց մեջ հատուկ տեղ են

---

[15] Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе: Руководство практического психолога , М.: Академический проспект. – 2000, с.200.

[16] Эльконин Д.Б. Некоторые вопросы диагностики психического развития детей: диагностика учебной деятельности и интеллектуального развития детей / под редакцией Д.И. Фельдштейна. – Москва-Воронеж.: Педагогика, издание 2-е стереотипное. – 1991, с. 320.

գրավում դիդակտիկ խաղերը: Այդ խաղերի ճիշտ կազմակերպումն ու անցկացումը երեխաներին հնարավորություն է տալիս խաղի, խաղային ձևի միջոցով ստանալ անհրաժեշտ գիտելիքներ, իսկ դաստիարակին՝ զարգացնել երեխաների մտավոր գործունեության տարբեր կողմերը: Առարկայական գործողությունների զարգացման անհրաժեշտ մակարդակից բացի խաղի ծագման համար պետք է մեծահասակի հետ երեխայի հարաբերության արմատական փոփոխություն: Ավագ նախադպրոցական տարիքում երեխան դառնում է ավելի ինքնուրույն, և մեծահասակի հետ նրա համատեղ գործունեությունը սկսում է վերանալ: Միևնույն ժամանակ խաղը սոցիալական է թե՛ իր ծագմամբ, թե՛ իր բովանդակությամբ: Այն չի կարող զարգանալ առանց մեծահասակի հետ հաճախակի շփման և նրա միջոցով ստացվող տպավորությունների: Երեխային անհրաժեշտ են տարբեր խաղալիքներ, ինչպես նաև հստակ ֆունկցիա չունեցող առարկաներ, որոնք նա կարող է հեշտությամբ օգտագործել ուրիշ առարկաների փոխարինելու համար:

Ի. Ս. Կոնը երեխայի սոցիալ-անձնային զարգացումն առաջին հերթին պայմանավորում է ընտանեկան դաստիարակությամբ: Ծնողները երեխայի հիմնական և բնական դաստիարակներն են, նրանց վարքը որոշվում է բնածին բնազդով, սերունդ տալու անհրաժեշտությամբ, իսկ ծնողական զգացմունքների բացակայությունը կամ թերզարգացումը ոչ այլ ինչ է, քան այս համընդհանուր կենսաբանական և սոցիալբարոյական նորմերի խախտում կամ աղավաղում:

Այնուամենայնիվ, դաստիարակության խնդրի նույնիսկ մակերեսային քննարկումը բախվում է բազմաթիվ դժվար հարցերի: Դաստիարակությունը կենսաբանական, սոցիոմշակութային կամ կենսասոցիալական երևույթ է, և ինչպե՞ս են դրա բազմամակարդակ բաղադրիչները և որոշիչները փոխազդում միմյանց հետ: Ո՞րն է ծնողների տեղը սոցիալականացման այլ գործակալների մեջ, և ինչպե՞ս է այն փոխվում՝ կախված սոցիալական պայմաններից, տնտեսական գործունեությունից, ընտանիքի կառուցվածքից և այլն[17]:

Ծնողների վերաբերմունքը երեխայի նկատմամբ կախված է ինչպես իրենցից, այնպես էլ երեխայից, նրա տարիքից և սեռից: Հայրերն ու մայրերը տարբեր ընկալումներ ու վերաբերմունք ունեն որդիների և դուստրերի, նորածինների և դեռահասների նկատմամբ: Բացի այդ, նրանց հարաբերությունները կախված են սոցիալական առանձնահատուկ պայմաններից, այնպես որ դա «բնական» է, ինքնին հասկանալի ամեն մի երկրի ու դարաշրջանի համար:

[17] Кон И.С., Социологическая психология. М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК", 1999, с. 440.

Ըստ Կոնի ժամանակակից հասարակությունում ընտանեկան դաստիարակությունը վճռորոշ դերակատարում ունի երեխայի զարգացման գործում: Այդ գործընթացում բացառիկ դեր ունի հատկապես մայրը: Նախ կինն ավելի մեծ մասնակցություն ունի վերարտադրողական գործընթացին, քան տղամարդը: Մայրը շատ ավելի սերտ կապ ունի իր երեխայի հետ, քան հայրը: Նրանց շփումը, որն ի սկզբանե ունի սիմբիոզի բնույթ, սկսվում է զարգացման արգանդի փուլում և ամրապնդվում է ապագայում:

Համեմատելով Մուդրիկի և Կոնի նախադպրոցականի պահանջմունքադրդապատճառային ոլորտի զարգացման հայեցակարգերը՝ կարող ենք ասել, որ վերջիններիս կարծիքով դաստիարակության իրատեսական նպատակը ներառում է տվյալ հասարակության պատմական և աշխարհագրական, սոցիալ-տնտեսական և սոցիալ-մշակութային, էթնիկ և բարոյահոգեբանական առանձնահատկությունները և մշակվում է պետության քաղաքականության և գերիշխող գաղափարախոսության համաձայն: Դաստիարակության ռեալ նպատակը լավագույնս արտացոլում է հասարակության և պետության դեմքը:Դաստիարակության գերակա ուղղությունը երեխայի անձի սոցիալ-անձնային զարգացումն է, որը ինքնահաստատման, ինքնաիրացման և ինքնագնահատման գործընթաց է:

Նախադպրոցական տարիքը կարևորագույն շրջան է անձնային աճի և բնականոն զարգացման համար: Այն մեծապես կախված է երեխային շրջապատող միջավայրից: Նախադպրոցականի անձի զարգացման մյուս կարևոր միջավայրը նախակրթարանն է, որտեղ անհրաժեշտ է ստեղծել այնպիսի հոգեբանամանկավարժական մթնոլորտ, որում կխթանվեն և կզարգանան նախադպրոցականի դեռևս նոր ձեռք բերած անձնային նորագոյացությունները՝ ինքնուրույնությունը, հուզական ոլորտի գերակայումը վարքային և դրդապատճառային ոլորտներում, անձի ինտեգրված և ամբողջական կեցությունը և այլն:

Նախադպրոցական տարիքը առանձնանում է երեխաների նմանակման մեխանիզմի հզոր ակտիվացմամբ, դիտողականության զգայունակության բարձրացմամբ, վարքային նախաձեռնողականությամբ, որոնց խրախուսման վրա էլ կառուցվում է երեխայի դաստիարակման ռազմավարությունը: Հիմնական սկզբունքն այն է, որ մեծահասակը իր ողջ էությամբ չխանգարի երեխայի պոտենցիալների ակտիվացմանը, ստեղծի հուզական ապահով ու ընդունվածության մթնոլորտ և սեփական օրինակը ծառայեցնի երեխայի անձի ձևավորմանը:

Ըստ Կոնի, երեխաների անձնային աճի խթանման միջոց է շփման հաղորդակցման մոտիվացիայի բարձրացումը մտերմիկ, ընկերական կապեր փնտրելու և ստեղծելու միտումով[18]:

[18] Кон И. С., Психология ранней юности , М. Просвещение , 1989, с. 35.

Դժվարությունների հաղթահարմանը նպաստում է նախադպրոցականների ճիշտ կազմակերպված ուսումնական գործընթացը: Մանկապարտեզներում անհրաժեշտ է ներդաշնակորեն կազմակերպել ուսուցման և դաստիարակության գործընթացները, դրանք դարձնել մեկը մյուսին լրացնող, այլ ոչ թե միմյանց հակադրվող: Երեխան պետք է կարողանա դառնալ իր կենսագործունեության սուբյեկտ, տեսնել կարողությունները, հավատալ սեփական ուժերին, ձգտել լինել գործունեության մեջ հաջողակ: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների կրթության և դաստիարակության ուղղակի խնդիրը երեխաների ընդունակությունների, ստեղծագործական ներուժի բացահայտումն ու զարգացումն է, իսկ գիտելիքների և հմտությունների յուրացումն իրականացվում է այնքանով, որքանով այն անհրաժեշտ է երեխաների ընդունակությունների բացահայտման և զարգացման համար: Ուշադրություն է դարձվում ոչ միայն այն պահանջին, թե ինչ պետք է տալ երեխային, այլև այն հանգամանքին, թե ինչպես է անհրաժեշտ մատուցել այն:

Մուդրիկի և Կոնի նախադպրոցականի պահանջմունքաղրդապատճառային ոլորտի զարգացմանը վերաբերող տեսակետներում ընդգծվում է, որ երեխայի համար գերակա խնդիր է անձի զարգացումը, ադապտացումը, որը ներկայացնում է ինքնահաստատման, ինքնահիրացման և ինքնագնահատման գործընթաց: Նախադպրոցական տարիքում դաստիարակության նպատակը հուզականորեն կայացած, աշխարհին դրական վերաբերվող, ինքնուրույն և ստեղծագործաբար մտածող երեխայի ձևավորումն է: Երեխայի ձևավորման ընթացքում ի հայտ են գալիս տարբեր խնդիրներ:

Երկու հեղինակներն էլ երեխաների սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունների զարգացումը առաջին հերթին բխեցնում են ընտանեկան դաստիարակությունից, Կոնը այդ գործընթացում հատկապես կարևորում է մոր դերը: Մյուս կարևոր գործոնը, որ առաձնացնում են նշված հեղինակները, սոցիալական միջավայրն է, որն իր անմիջական կնիքն է դնում երեխայի զարգացման գործընթացի վրա:

Ուշադրություն է հատկացվում ոչ միայն այն պահանջին, թե ինչ պետք է տալ երեխային, այլև այն հանգամանքին, թե ինչպես է անհրաժեշտ մատուցել երեխային, որ շրջապատում չբարդույթավորվի, սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները ճիշտ զարգանան: Այս առումով կարևոր դեր են կատարում հատկապես խաղերը: Անհրաժեշտ է պարզապես խաղը դարձնել հետաքրքիր, զբաղեցնող, միտքը շարժող: Նշված միջոցառումների իրագործումը հնարավորություն կտա ամրապնդելու երեխայի հոգեկան առողջությունը, ապահովելու երեխայի ներդաշնակ զարգացումը, պարապմունքների ընթացքում կբացառվեն հոգեբանական ճնշումները, կստեղծվի բազմամակարդակ միջավայր երեխաների գործունեության համար, կձևավորվի երեխաների բարեկիրթ վարք: Դաստիարակությունը աշակերտի հոգու սնունդն է: Պետք է նրա հոգին լցնել պայծառ, գեղեցիկ կերպարներով,

որովհետև, եթե դա չարվի, երեխաների ներքին աշխարհը ուրիշ բանով կարող է լցվել[19]: Դաստիարակության ռազմավարությունը պիտի կառուցվի խնդիրների լուծման ճանապարհով: Իսկ խնդիրները, որոնք լուծվում են մանկավարժության աջակցությամբ, կապված են ոչ միայն դաստիարակության, այլ այլ բնագավառների, օրինակ առողջության, հաղորդակցության, ժամանցի և այլնի հետ: Մանկավարժն առաջին հերթին պիտի շահագրգռված լինի երեխաների խնդիրների լուծման համար, իսկ այդ խնդիրների լուծման արդյունքում պիտի գրանցվի երեխայի անձնային աճ:

Վերոնշյալ խնդիրների լուծումը կիրականացվի, եթե տեղի ունենա.

1. երեխայի տարիքային անհատական կարողությունների առավելագույն բացահայտում,
2. նրա անձնային հատկությունների ներդաշնակ զարգացում,
3. սեփական հնարավորությունների և անձնական առանձնահատկությունների գիտակցում,
4. մեծահասակների և հասակակիցների հետ շփման և համագործակցության փորձի կուտակում:

[19] Берн Р., Развитие Я концепции, М., 1986, с. 45

ԳԼՈՒԽ 2. ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԻՆՏԵԼԵԿՏՈՒԱԼ ԶԱՐԳԱՑՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ԱԽՏՈՐՈՇՈՒՄԸ

2.1 Հետազոտական աշխատանքի ընտրակազմը և մեթոդիկաների ընտրությունը

Հետազոտությունն իրականացրել եմ ավագ խմբում էկալոգիա պարապմունքից՝ <<Ջուր>> թեմայով: Հետազոտության ընթացքում կիրառել եմ հետևյալ մեթոդները՝ զրույց, դիտում, փորձ: Պարապմունքը վարել եմ մանկապարտեզի տնօրեն Ի.Նազարյանի, կրտսեր խմբի դաստիարակ Ա.Մարտիրոսյանի և միջին խմբի դաստիարակ Կ.Մխիթարյանի ներկայությամբ: Պարապմունքը իրականացրել եմ թեմատիկ պլանով մեկ շաբաթվա ընթացքում: Առավել արդյունավետություն ապահովելու նպատակով կազմակերպվել են տարբեր փորձարարական և հետազոտական աշխատանքներ կենտրոններում:

Թեմայի նպատակները

1.Բացատրել երեխաներին, թե ինչպես է առաջացել ջուրը Երկրի վրա:

2.Տալ տեղեկություններ ոչ միայն երկրի վրայի, այլև երկրի ընդերքում գոյություն ունեցող ջրային պաշարների մասին:

3.Ծանոթացնել ջրի հատկություններին՝ անհոտ, անգույն, անձև, անհամ:

4.Ծանոթացնել ջրի վիճակներին՝ պինդ, հեղուկ, գազային:

5.Ծանոթացնել ջրի տեսակներին ՝ աղի, կոշտ, քաղցրահամ, փափուկ:

6.Երեխաների տեղեկացնել բնության մեջ տեղի ունեցող ջրի շրջապտույտին:

Ընթացքը

Խմբով կրկնել նախապես սովորած շուտասելուկը.<<Ջերմուկ, ջրվեժ, ջուր, գահավեժ, ջրմուղ, ջրկիր, ջրանցքներով հարուստ երկիր>>:

Երեխաներին ասել, որ արդեն խոսել ենք տիեզերքի, մոլորակների, երկնաքարերի մասին: Ծանոթ ենք Երկիր մոլորակին, գիտենք, որ երկրի վրա կան ջրային և ցամաքային տարածքներ:

Հարցնել երեխաներին թե ինչպես էին կոչվում ցամաքային տարացքները(Անապատներ, լեռներ, սարեր):

Իսկ ինչպես էին կոչվում ջրային տարացքները(Օվկիանոսներ, գետեր, ծովեր, լճեր):

Հետո երեխաներին մանրամասն բացատրել թե ինչպես են առաջացել Երկրի վրա ջրային տարածքները:

Կատարվեց ֆիզ.դադար՝ <<Հրաբուխ և անձրև>>:

Հաջորդ պարապմունքին խոսվեց ջրի ֆիզիկական հատկությունների և բնության մեջ ջրի շրջապտույտի մասին: Հարց ու պատասխանի միջոցով երեխաները իմացան, որ ջուրը անհոտ, անգույն, անհամ և անձև հեղուկ է: Տեղեկացան թե բնության մեջ ջուրը ինչպիսի վիճակներով կարող է հանդիպել մեզ՝ պինդ, հեղուկ, գազային:

Ֆիզ.դադար՝ <<Ջուր, սառույց և անձրև>>:

Աշխատանք կենտրոններում՝ արվեստ, բնագիտություն, մաթեմատիկա, կառուցողական: Այս բոլոր կենտրոններում երեխաները կատարեցին բազմաթիվ փորձեր և ամրապնդվեց նրանց ունեցած գիտելիքները ջուր թեմայի շրջանակում:

Հաջորդ պարապմունքին երեխաները ծանոթացան ջրի տեսակներին, իմացան, որ առանց ջրի չկա բուսական և կենդանական աշխարհ: Բացվեցին խոհարարության և բնագիտության կենտրոնները, որտեղ կատարվեցին բազմաթիվ փորձեր:

Հաջորդ պարապմունքին ներկայացվեց ջրի մասին մի քաի հայկական ասացվածք և տրվեց դրանց ճիշտ բացատրությունը:

Ֆիզ.դադար՝ <<Վարդավառ>>:

Աշխատանք կենտրոններում՝ արվեստ և բնագիտություն:

Տնօրենի եզրակացությունը թեմայի շուրջ

Խմբասենյակում ստեղծվել էր համապատասխան պայմաններ և միջավայր երեխաների մտավոր ընդունակությունների զարգացման համար: Խմբասենյակում առկա էին ջրով լի բաժակներ տարբեր չափերի և ձևերի անոթներ, աղ, գուաշ, ձու, անձեռոցիկ, տարբեր նյութերից առարկաներ, սառույց, քարտեզ և պաստառ ջրի շրջապտույտի մասին:

Թեման համապատասխանում էր 5-ից 6 տարեկանների ծրագրային նյութերին: Դաստիարակի խոսքը պարապմունքի ընթացքում պարզ էր, ընկալելի, երեխաները հասկանում և ընբռնում էին դաստիարակի հրահանգները, անկաշկանդ արտահայտում իրենց մտքերն ու կարծիքը: Բաց հարցերին պատասխանելիս իրենց մտքերը հստակ ձևակերպում էին՝ կազմելով պարզ ընդարձակ նախադասություններ:

Կարծում եմ պարապմունքը շատ արդյունավետ էր և դաստիարակը հասավ իր բոլոր նպատակներին:

Պարապմունքը միտված էր մի քանի կարողունակությունների ձևավորմանը՝

1.Լեզվական և հաղորդակցական

2.Ճանաչողական

3.Մաթեմատիկական

4.Ֆիզիկական կուլտուրայի կարողունակությոանը:

Կարծում եմ, որ դաստիարակի կողմից հետազոտվող թեման շատ կարևոր և մեծ նշանակություն ունի նախադպրոցական կրթության մեջ, քանի որ այն ուղղված էր էկոլոգիական դաստիրակությանը(Ջրի հատկությունները, ագրեգատային վիճակները, ջրի նշանակությունը բնության մեջ), խոսքի զագացմանը, երեխաները արտահայտեցին իրենց մաթեմատիկական կարոզունակությունները երկրաչափական պատկերների մասին: Իսկ խաղի միջոցով ամրապնդվեց ֆիզիկական կուլտուրայի կարողունակությունները: Պարապմունքը համարում եմ հաջողված և օրինակելի:

Կրտսեր խմբի դաստիարակ Ա.Մարտիրոսյանի կարծիքով, դաստիարակը հասավ իր նպատակին, օգտագործելով չափորոշչին համապատասխան կետերը, որպես ինտեգրված պարապմունք: Երեխաները տրամադրված էին և ցուցաբերեցին հետաքրքրություն կենտրոններում աշխատելու ընթացքում: Դաստիարակի կողմից հետազոտվող թեման շատ արդիական է և կարևոր:

Միջին խմբի դաստիարակ Կ.Մխիթարյանի կարծիքով պարապմունքը օրինակելի և հաջողված էր, դաստիարակը բազմաթիվ մեթոդների միջոցով հասավ վերջնական նպատակին և պահպանվեց չափորոշչին համապատասխան բոլոր կետերը: Երեխաները ազատ և անկաշկանդ մասնակցեցին պարապմունքին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Պարապմունքի ավարտին եկա այն եզրակացության, որ ավագ նախադպրոցական երեխան պետք է ունենա բազմակողմանի, ներդաշնակ զարգացվածության աստիճան նախքան դպրոց հաճախելը: Ավագ նախադպրոցականի դպրոցին պատրաստվածության և դրդապատճառայինոլորտի խնդրին վերաբերող, հոգեբանամանկավարժական գրականության ուսումնասիրությունից և փորձարարական հետազոտության արդյունքների վերլուծությունից ելնելով, գալիս ենք հետևյալ եզրակացություններին , որ.

- Անձի ինտելեկտուալ և դրդապատճառային ոլորտների միջև գոյություն ունի սերտ կապ,որը պահանջում է խորը ուսումնասիրություն :
- Երեխայի դպրոցին նախապատրաստվածության դրդապատճառների կարևորությունը, պայմանավորված են նրա ակտիվությամբ և համագործակցությամբ:
- Ավագ նախադպրոցականների դպրոցին պատրաստվածության հիմնախնդիրին որոշ տեսական մոտեցումներով անդրադարձել են Լ. Ս. Վիգոտսկին, Լ. Ի. Բոժովիչը, Դ. Բ. Էլկոնինը, Լ. Ա. Վենգերը, Ն. Ի. Գուտկինան և այլք:
- Դպրոցում ուսման պատրաստվածության կառուցվածքում դրդապատճառային ոլորտը առավելապես կարևոր հատկանիշ է, քանի որ առաջնային դեր է կայանում անձնային դրդապատճառային ոլորտը,որն ազդում է մյուս բաղադրիչների զարգացման վրա:
- Անձնային բաղադրիչը ներառում է երեխայի նոր սոցիալական դիրքորոշում դպրոցին,ուսմանը,ուսուցչին, ասսինքն՝ երեխայի պատրաստվածությունը նորսոցիալական դիրքին, աշակերտի կարգավիճակին, որը, դետերմինացնում է նախադպրոցականի գործունեությունը:
- Դպրոցին պատրաստվածության ախոորոշիչ աշխատանքի էմպիրիկ տվալները վկայում են, որ որոշ երեխաներ դրդապատճառային պատրաստվածության զարգացվածության ոչ լիարժեք մակարդակ ունեն:Այս հանգամանքով պայմանվորված է մեր կողմից իրականացված համապատասխան շտկողական աշխատանքը,որով

բարձրացվում է միջին և ցածր պատրաստվածության մակարդակ ունեցող երեխաների դպրոցին պատրաստվածության մակարդակը:

Գրականության ցանկ

1. Հովհաննիսյան Ա., Դպրոցի շեմին, Երևան, 2003:
2. Մազմանյան Մ.Ա., Դասախոսություններ հոգեբանությունից, Երևան, 1979:
3. Մանուկյան և ուրիշներ Լ., Մանկապարտեզի ավագ խմբի կրթական համալիր ծրագիր, Երևան, 2008:
4. Մարության Ա. Ս., Դալլաքյան Ա. Մ., Նախադպրոցական մանկավարժություն, Երևան, 2008:
5. Նալչաջյան Ա.Ա., Մկրտչյան Մ.Հ., Դրդապատճառ, կոնֆլիկտ, Ե., 1978:
6. Սարգսյան Ա., Երեխայի հոգեբանական պատրաստությունը դպրոցական ուսուցմանը, Երևան, 1998 :
7. Берн Р., Развитие Я концепции, М., 1986.
8. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка: изучение мотивации поведения детей и подростков, М.: Академия, 1990.
9. Большой психологический словарь / под редакцией Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. – М.: Прайм-Еврознак, 2003.
10. Венгер Л. А. Готов ли ваш ребёнок к школе /Л. А. Венгер; под ред. Т.Д. Марцинковская. — М.: Знание, 1994.
11. Гуткина Н. И., Психологическая готовность к школе. 4-е изд., перераб. и дополн.